

The material for analysis was the work of domestic and foreign folklorists, which were published the folk narratives of the studied ethno-cultural region. The aim of the study delivered to analyze the specifics and fixing prosaic Western Polissya's samples folklore scientists at different historical stages. The study found the overall trends of the regional operation of oral narrative traditions of Western Polissya, since the nineteenth century to the present time. It is shown that the history of the collection and publication of regional folk tales passed a long way – from fragmentary commits to purposeful publications. Indicated on the main directions of the necessary follow-up work with the available archival funds folk narratives.

Key words: folk prose, Western Polissya, narratives of Western Polissya, oral tradition, folk tales.

УДК 821.161.2(438)-1.09

Tadeusz Karabowicz

TWÓRCZOŚCI POETKI ŻENI WASYLKIWSKIEJ W DYSKURSIE LITERACKIM “GRUPY NOWOJORSKIEJ”

Карабович Тадей. Творчість поетеси Жені Васильківської у літературному дискурсі Нью-Йоркської групи. У статті подано літературознавчий аналіз творчості поетеси Жені Васильківської в контексті її участі у дискурсі Нью-Йоркської групи. Автор доводить, що збереження цінностей української поезії на еміграції було актуальним завданням поетеси, яка народилася у місті Ковелі на Волині.

Ключові слова: поезія, переклади, культура, естетика, еміграція.

Postawienie naukowej problemy i jej znaczenie. Emigracyjna ukraińska grupa literacka o nazwie “Grupa Nowojorska” powstała w drugiej połowie lat pięćdziesiątych w Nowym Jorku. Tworzyli ją poeci ukraińscy, którzy po zakończeniu drugiej wojny światowej znaleźli się na Zachodzie i po 1945 roku, wyjechali do USA jako emigracja polityczna z państw Europy środkowo-wschodniej. Tworzyła grupę “wielka siódemka” poetów – jak siebie sami nazywali: Wira Wowk (Seleńska, ur. 1926 r.), Bohdan Bojczuk (ur. 1927 r.), Żenia Wasylkiwska (ur. 1929 r.), Emma Andijewska (ur. 1931 r.), Jurij Tranawskyj (ur. 1934 r.), Bohdan Tymisz Rubczak (ur. 1935 r.) i Patrycja Kyłyna (właściwie: Partica Nell Warren, ur. 1936 r.). W okresie wydawania rocznika literackiego “Nowi Poezji” (1959–1971),

jako organu prasowego “Grupy Nowojorskiej” w dyskursie literackim uczestniczyli: Jurij Kołomyjeć (ur. 1930 r.), Ołeh Kowerko (ur. 1937 r.) i Marko Carynnyk (ur. 1944 r.). Pod koniec lat sześćdziesiątych na łamach “Nowych Poezji” debiutował poeta Roman Babował (1950–2005) z Belgii, uważany za pełnoprawnego członka “Grupy Nowojorskiej”. W latach osiemdziesiątych do grupy należała Marija Rewakowycz (ur. 1960 r.), która w 1981 r. wyemigrowała z Polski początkowo do Włoch, a następnie do Kanady i USA.

Analiza badań tego problemu. O twórczości Żeni Wasylkiwskiej pisali głównie Ihor Kostecki [1, s. 114–115] oraz Bohdan Bojczuk [2, s. 198] nie wyczerpując jednak dyskursu krytycznoliterackiego nad dziełem poetki. O poezji autorki tomiku *Korotki widdali* pisała także Marija Rewakowycz [3, s. 34–35]. Szkice krytycznoliterackie o poetce powstały głównie w latach sześćdziesiątych i dotyczyły jej udziału w dyskursie literackim “Grupy Nowojorskiej”. Głos Mariji Rewakowycz dotyczy lat dwutysięcznych, gdy tworzyła ona w Kijowie autorską antologię “Grupy Nowojorskiej” o tytule “Piwstolittja napiwtyszi” (2005). O poezji Żeni Wasylkiwskiej w kontekście innych wołyńskich pisarzy i poetów pisał również Serhij Kozak.

Cel artykułu. Celem niniejszej publikacji jest ukazanie twórczości poetyckiej Żeni Wasylkiwskiej w kontekście wołyńskim – jej miejsca urodzenia oraz jej pełnoprawnego członkostwa w “Grupie Nowojorskiej”, ale z legitymacją niewielkiej spuścizny literackiej na tle innych poetów współwygnańców.

Referowanie głównego materiału i uzasadnienie zdobytych wyników badania. Na przestrzeni swojego istnienia “Grupa Nowojorska” miała ważny okres dotyczący debiutu. Były to okres zapoczątkowany w 1959 roku wydaniem “Nowych Poezji” w latach 1959–1971 w którym aktywnie uczestniczyła Żenia Wasylkiwska. Charakteryzował się on bogatym życiem artystyczno-literackim, oraz licznymi kontaktami z takimi poetami jak Ewhen Małaniuk, Natała Liwyćka-Hołodna czy Ołeksza Stefanowycz. W okresie tym powstały największe projekty twórcze z zakresu poezji, prozy i dramaturgii poszczególnych członków “Grupy Nowojorskiej”, odznaczające się poszukiwaniami indywidualnych środków wyrazu oraz czerpania z filozofii egzystencjalizmu tych wzorów, które mogłyby określać credo literacko-artystyczne grupy [4, s. 6].

Drugi okres historii “Grupy Nowojorskiej” wyznaczają lata 1971–1991, w których to miało miejsce kilka wydarzeń, które wpłynęły na aktywność

twórczą poszczególnych członków grupy, aż do zerwania kontaktów personalnych. W tym okresie Żenia Wasylkiwska nie brała udziału w dyskursie literackim emigracji ukraińskiej, oraz jak twierdzą liderzy “Grupy Nowojorskiej”, Bohdan Bojczuk i Jurij Tarnawski zaprzestała pisać [4, s. 6].

Bohdan Bojczuk uważał, że w 1971 roku, wraz z ustaniem wydawania rocznika literackiego “Nowi Poezji” następuje rozpad “Grupy Nowojorskiej”, pogłębiony odejściem od literatury i zaprzestaniem pisania wierszy przez poetkę Żanię Wasylkiwską. Granicę tę wyznacza ostatnia pożegnalna publikacja wierszy Żeni Wasylkiwskiej w czwartym numerze “Nowych Poezji” za 1962 roku. Lata 1971–1991 były okresem, w którym “Grupa Nowojorska” korzystała z możliwości druku swoich utworów na łamach miesięcznika “Suczasnist” jednakże Żenia Wasylkiwska nie drukowała tutaj swoich utworów.

Jurij Tarnawski zauważa: “Mimo faktu, że ‘Grupa Nowojorska’ nie stanowi szkoły literackiej, to twórczość jej członków jest jednak, w niektórych aspektach, bardzo podobna. Po pierwsze, jak już było powiedziane, widać to wyraźnie w modernizmie – próbach osiągnięcia niezależności artystycznej, a jednocześnie zerwania z tradycją. Ów kult nowoczesności jest różny u poszczególnych członków Grupy – u niektórych umiarkowany, a u innych radykalny – ale występuje u wszystkich. W twórczości wielu poetów Grupy zauważalny jest też wpływ filozofii egzystencjalizmu, która była popularna w powojennej Europie. Wpływ ten jest najbardziej widoczny w utworach Babowała, Bojczuka, Kyłyny, Kowerki, Rubczaka i Tarnawskiego. Z kolei elementy symbolizmu francuskiego są zauważalne w poezji Andijewskiej, Babowała, Wasylkiwskiej oraz Rubczaka. Poezja anglo-amerykańska miała znaczący wpływ na Bojczuka i Carynnyka, podobnie jak latynoamerykańska na Wirę Wowk, Kyłynę i Tarnawskiego”.

Autonomiczna pozycja Żeni Wasylkiwskiej w literackim dyskursie “Grupy Nowojorskiej” dokonała się w okresie rozkwitu twórczego grupy, w latach sześćdziesiątych XX w., przepełnionego pracą twórczą uwidocznioną na szpaltach rocznika “Nowe Poezje”. Natomiast później poetka pozostawała po części autorką nieznaną, ale ciągle przywoływaną w kontekście istnienia grupy w latach 1971–1991, a po części poprzez indywidualny i jedyny tomik wierszy który napisała w 1959 roku [5, s. 23–28].

Żenia Wasylkiwska nie pozostawała w opozycji do twórczości “wielkiej siódemki” jak dla przykładu poeta Jurij Kołomyjc, Ołeh Kowerko czy

Marek Carynyk, którzy nie potrafili ugruntować wartości publikacyjnej swoich utworów na łamach rocznika “Nowi Poezji”, a tym bardziej w dyskursie literackim miesięcznika “Suczasnist” tak indywidualnego i różnorodnego w treści publikowanych materiałów.

Twórczość Żeni Wasylkiwskiej posiadała jasną kompozycję klamrową utworów, abstrakcyjną perspektywę – bliską do poezji surrealistycznej i modernizmu literatury amerykańskiej, co na gruncie ukraińskiej literatury emigracyjnej brzmiało świeżo i odkrywczco.

*Я брела б по стернинах,
по незайманих межах,
і ловила б проміння
на дротах загорож.
І чорніло би світло
на колючках залізних,
наче ягоди осені,
що постигли на вітрі.
А мій усміх,
заплутаний в бабине літо,
між гілками тернини
повис би мережкою.
І гнучкою березою,
стрункою тополею,
я втопилася б у синяві
осіннього плеса (wiersz: Осіння пісня) [4].*

Trzeci okres w historii istnienia “Grupy Nowojorskiej” zamyka podział lat 1991–1999, w którym to ukazuje się kwartalnik literacko-artystyczny “Swito-wyd” (Nowy Jork – Kijów), gdzie Żenia Wasylkiwska przywoływana jest zwłaszcza w pracach krytycznoliterackich [2, s. 161–162].

Okres 1991–1999 jest w aspekcie politycznym powolnym budowaniem zrębów niepodległościowego państwa ukraińskiego. Ważną rolę w tym procesie odegrała twórczość “Grupy Nowojorskiej”, która niespiesznie, ale konsekwentnie jest włączona do ogólnoliterackiego dyskursu Ukrainy, zajmując należne jej miejsce w historii literatury ukraińskiej drugiej połowy XX w. Stan badań nad dorobkiem literackim “Grupy Nowojorskiej” rozpoczął się dopiero w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych wywołany faktycznie nowymi publikacjami w kwartalniku “Swito-wyd” oraz badaniami nad spuścizną Grupy dokonywanymi przez

Mariję Rewakowycz. Dwie monografie Petra Soroki o twórczości Emmy Andijewskiej i Romana Babowała, a także wspomniana już praca doktorska Mariji Rewakowycz obroniona w 2001 r. na University of Toronto zapowiadają, że badania literaturoznawcze na temat twórczości Grupy, jako fenomenu literackiego dopiero rozpoczynają się. W wielu aspektach krytyka literacka na Ukrainie nie jest jeszcze dostatecznie przygotowana do badań nad fenomenem twórczym nowojorczyków, zwłaszcza, że w archiwach literackich zostały zdeponowane jedynie fragmenty dzieła Grupy [6, s. 337].

Swojej monografii nie doczekała się także Żenia Wasylkiwska. Bowiem stan badań nad historią “Grupy Nowojorskiej” na obecnym etapie często pomija twórcze dokonania poetki. Dlatego też w niniejszej pracy ukazywany jest kontekst literacki Żeni Wasylkiwskiej wynikający z jej uczestnictwa w “Grupie Nowojorskiej” oraz w ukraińskim życiu emigracyjnym, a także percepcja jej twórczości po 1991 roku, gdy Ukraina ogłosiła niepodległość państwową. Ważne z punktu widzenia badań literaturoznawczych były publikacje w rocznikach literackich: “Nowych Poezjach”, w “Słowie”, oraz w kwartalniku “Swito-wyd”, a zwłaszcza szkice literackie o poetce. Osiągnięcia twórcze Żeni Wasylkiwskiej mają na celu zakreślenie jej indywidualnego miejsca w “Grupie Nowojorskiej” oraz w panoramie topograficznej literatury ukraińskiej drugiej połowy XX w., bez podziału na literaturę emigracyjną i krajową, chociaż nie do końca jest to możliwe. Jak bowiem pisał Jurij Tarnawśkyj, “Ukraińscy krytycy, szczególnie w kontekście ‘Grupy Nowojorskiej’ nurt, w którym tworzyła Grupa, określali jako surrealizm. W istocie, nie ma on bezpośredniego związku z klasycznym francuskim surrealizmem lat 20. 30. XX wieku, chociażby dlatego, że ten surrealizm w założeniu nie był ruchem literackim, a nawet był ruchem nie literackim, skierowanym na zmienienie ludzkości w celu wyrwania jej z więzienia racjonalizmu. Jednakże pomiędzy tymi zjawiskami istnieją oczywiste podobieństwa i chociaż pisanie asocjacyjne nie jest ściśle tym samym co pisanie automatyczne, efekty ich obu mogą być czasami nie do odróżnienia” [3, s. 14–39].

Współtworząca oraz kreująca oblicze “Grupy Nowojorskiej” w 1959 roku i w pierwszej dekadzie lat sześćdziesiątych poetka Żenia Wasylkiwska (późniejsze: Żenia (Jewhwnija) Wasylkiwska-Osgut urodziła się w 1929 roku w Kowlu na Wołyniu. Tutaj w wołyńskim miasteczku wielonarodowym, które zamieszkiwali Ukraińcy, Żydzi i Polacy dorastała oraz uczyła się podstawowych prawideł życia. W 1939 roku gdy wybuchła

wojna miała dziesięć lat. W 1944 roku wyemigrowała z rodzinnej miejscowości, początkowo mieszkając i ucząc się w gimnazjum w Linz w Górnej Austrii. Od 1951 roku mieszka już w USA, gdzie na Wydziale Filologii Columbia University w Nowym Jorku obroniła pracę doktorską o poezji Georges'a Pereca (1936–1982).

Ze względu na niewielki udział w działalności literackiej, pozostaje w literaturze ukraińskiej jako poetka nieznana, jest bowiem autorem jedyne- go tomiku wierszy *Korotki widdali*, który ukazał się w Wydawnictwie “Grupy Nowojorskiej” w 1959 roku, oraz tomiku przekładu dramatu z języka francuskiego *Antyhona* Jeana Anouilha (1910–1987) wydanego w Monachium w 1962 r. w wydawnictwie miesięcznika “Suczasnist”. Pisarz francuski Jean-Marie-Lucien-Pierre Anouilh, którym fascynowała się Żenia Wasylkiwska, tłumacząc jego utwór *Antigone* na język ukraiński, napisany przez Jeana Anouilha w 1943 roku, urodził się w Bordeaux, a zmarł w Lozannie. Był on również wybitnym reżyserem teatralnym, autorem na poły filozoficznych dialogów filmowych. Anouilh podejmował problematykę moralną dotyczącą współczesności, choć niejednokrotnie posługiwał się sztafażem mitów antycznych. Anouilh studiował prawo na uniwersytecie w Paryżu, lecz go nie ukończył. Następnie był sekretarzem znanego francuskiego reżysera i aktora Louisa Jouveta. Przyjmuje się, iż jego inspiracją artystyczną było przedstawienie sztuki autorstwa Jeana Giraudoux pt. *Siegfried* z 1928, dzięki któremu w wieku 22 lat rozpoczął pisanie własnych utworów teatralnych.

Zainteresowania literaturą francuską i twórczością Anouilh, wynikały u Żeni Wasylkiwskiej z dobrej znajomości języka i kultury francuskiej. Zawodowo poetka pozostawała konsultantem dla Rządu Amerykańskiego w sprawach republik i państw znajdujących się w sferze wpływów ZSRR, oraz wykładowcą uniwersyteckim w dziedzinie literatury francuskiej.

Jej debiut literacki w roczniku “Nowi Poezji” w 1959 roku oraz publikacja tomiku wierszy *Korotki widdali* zapowiadały udaną przyszłość literacką. Jednakże po debiucie Żenia Wasylkiwska zaniechała działalności literackiej, mimo, że na długo była obecna w świadomości czytelniczej emigracji i członków “Grupy Nowojorskiej”. W latach sześćdziesiątych uczestniczyła jeszcze w spotkaniach artystyczno-literackich “Grupy Nowojorskiej” oraz pozostawała autorem “Nowych Poezji”, nawet wówczas, gdy publikowała stare teksty z tomiku *Korotki widdali* nie zajmując się już pisaniem nowych wierszy.

Twórcze doświadczenie poetka czerpała z autentycznego natchnienia zrodzonego w wieku młodzieńczym, które wypaliło się po ogłoszeniu

debiutanckiego tomiku. Późniejsze publikacje w “Nowych Poezjach” były raczej próbą ożywienia procesu twórczego, podtrzymywanego zwłaszcza przez Bohdana Bojczuka, współredaktora rocznika, gorącego zwolennika twórczości poetki. We wspomnieniach o Żeni Wasylkiwskiej poeta napisał, że nawet razem podróżowali, by ożywić w poetce chęć powrotu do twórczości: “Latem 1962 roku wybraliśmy się z Anią [Bojczuk] do Meksyku na dłuższe letnie wędrówki. Do tej podróży namówiliśmy również Żenię Wasylkiwską, która pojechała z nami...” [2, s. 130].

Obecność Żeni Wasylkowskiej w strukturach “Grupy Nowojorskiej” wiązała się z ożywionymi dyskusjami na temat poezji, literatury francuskiej, sytuacji ukraińskiej emigracji w USA oraz powrotów w tych rozmowach ku Ukrainie. Poetka pochodziła z Wołynia, reprezentowała więc nieco odmienne kręgi kulturowo-religijne Ukrainy. Prawie wszyscy członkowie grupy, wyłączając Emmę Andijewską pochodzącą z Doniecka, i Patrycję Kyłyńę Amerykankę z urodzenia i wychowania, wywodzili się z Galicji i należeli do Cerkwi Grekokatolickiej. Żenia Wasylkiwska pochodziła z wołyńskiej prawosławnej rodziny z wielonarodowego miasteczka Kowla, reprezentowała poniekąd świadomość odmiennej tradycji niż pozostali członkowie grupy. Jej krąg zainteresowań kulturą i językiem francuskim nadawał poetce autonomiczne miejsce w gronie “Grupy Nowojorskiej”, w pewnym sensie wyobcowując ją z tego kręgu. W poezji wykorzystywała doświadczenie językowe wyniesione z wołyńskiej specyfiki języka ukraińskiego, z jego bogatą semantyką, słownictwem czy akcentacją odmienną od galicyjskiej. Na emigracji znany był inny poeta o wołyńskim rodowodzie Ułas Samczuk, urodzony w 1905 roku w Dermaniu koło Ostroga, zmarły w 1987 roku w Toronto w Kanadzie.

Jak wspomina Bohdan Bojczuk, Żenia Wasylkiwska w swojej twórczości wykorzystywała elementy wołyńskie nie nazywając ich po imieniu i dodając do nich również motywy religijne, nie obce jej, głęboko tkwiące w prawosławiu wołyńskim [2, s. 88]. Tworzyły one aurę osobistego doświadczenia, w którym poetka odwoływała się do tęsknoty za pejzażem dzieciństwa, domem rodzinnym, lasami i błotami Wołynia oraz Polesia, sakralizując na każdym kroku przestrzeń utraconej ojcowizny.

W świecie poetyckim Żeni Wasylkiwskiej słowo posiadało uduchowioną oraz plastyczną wizję miejsca, właściwą sobie jakość oraz ekspresję. W jej poezji powracały zapamiętane z dzieciństwa pejzaże, arka-dyjska przeszłość znajomych odgłosów, szeptów i zaśpiewów. Z konwencji onirycznej poetka potrafiła wydobyć tony tożsame z kanonem poezji

bliskiej do modernizmu czy surrealizmu, które stały się jej warsztatem twórczym.

Scalanie przeszłości i pamięci z teraźniejszością, stało się dla poetki elementem jej twórczości, próbą uniwersalnego wypowiedzenia się na tematy nurtujące ją osobiście oraz jej epokę. Bohater liryczny Żeni Wasylkiwskiej, zakorzeniony w klimacie tradycji rodzinnej, potrafił jasno i bez bojaźni spojrzeć w głęboką toń rzeczywistości, nie lękał się wyzwiań lecz przyjmował wyzwania rzucone przez los z otwartym czołem [7, s. 12–18].

Doświadczenie literackie zawarte w debiutanckim i jedynym tomiku poetki *Korotki widdali* kierowane było do bohatera lirycznego, uwikłanego w wydarzenia związane z przeżyciami wojny i okupacji. Droga życiowa bohatera utworów Żeni Wasylkiwskiej, współbrzmiała z doświadczeniem zbiorowym emigracji ukraińskiej, targanej wędrówką w nieznane, a następnie próbą zdomowienia się w nowych warunkach życia. Charakterystyczną cechą jej poezji, pozostawało wyobcowanie w nowym kręgu zdomowienia, gdzie emigrant był specyficznym wytworem epoki początkowo na tle zasiedziałego i zdziwionego wojną społeczeństwa austriackiego, gdzie Żenia Wasylkiwska znalazła się w 1944 roku, a następnie poprzez próbę osiągnięcia ekspresji w rzeczywistości amerykańskiej. Oba te doświadczenia spowodowały powrót do wspomnień, do dzieciństwa i przeszłości.

Kreacja twórcza Żeni Wasylkiwskiej, to indywidualna wypowiedź na temat przeżyć osobistych, opisy przyrody przypominające wołyńskie krajobrazy oraz odgłosy ze świata, w którym przyszło żyć poetce:

*Коли пожнутья під місяцем тіні,
а в засіках – мряки жмути,
я буду в стрункість рости,
в холодне незмінне склепіння.*

*У гнізда нічного коріння
прокладу камінні мости,
і буду світанки плести
у коси камінні.*

*Тремтить вода на цамринні –
не камінь – сніп днів на плече.
Світанком зійдуть дороги
в озерах очей (wiersz: Криниця) [8, s. 5].*

Związek emocjonalny z przeszłością, wyraża się trudnością w wyrażaniu uczuć, poetka tęskni za utraconą Arkadią dzieciństwa, za krajobra-

zami serca utraconymi na zawsze. Jej świat składający się z domu rodzinnego, w rodzinnym miasteczku Kowlu, w którym żyła, tragicznie i nieodwracalnie przestał istnieć, stąd wyrażała w utworach przesłanie o bezsilności i utracie.

*Я брела б по стернях
по незайманих межах,
і ловила б проміння
на дротах загорож.
І чорніло би світло
на колючках залізних,
наче ягоди осені,
що постигли на вітрі.
А мій усміх,
заплутаний в бабине літо,
між гілками тернини
повис би мережкою.
І гнучкою березою
стрункою тополею
я втопилася б у синяві
осіннього плеса (wiersz: Осіння пісня) [3, s. 103].*

Mityczną krainę wołyńską niczym nie zmaconego pejzażu, autorka postrzegała w jesiennych barwach, gdy wszystko mieni się kolorami i płonie, a jednocześnie nastraja do nostalgii. Żenia Wasylkiwska stawiała pytanie o sens istnienia równowagi w świecie pozbawionym harmonii. Przebyte drogi podmiotu lirycznego, ocalały życie jako formę fizycznego istnienia, lecz nie ocalały od rozpacz, rozmyślań i rozważań nad utraconą ojcowizną i ojczyzną.

Tragizm życia jednostki graniczył w poezji autorki z rozpaczą za utratą rodzinnego domu, za utratą miasta w którym poetka żyła, z prometejską postawą ocalenia przeszłości we wspomnieniu. Przeszłość – jak pisze Żenia Wasylkiwska, to głęboko pod wodą zatopiony dzwon, z którego poetka pragnęła wykrzesać spiżowy dźwięk:

*І я витешу ніч з підводного каменя,
гострим берегом скелі проб'ю греблі з хвиль.
Рівномірно хитатиму відгомін відпливу
мій тяжкий, затоплений дзвін.
(wiersz: Перетворення) [3, s. 105].*

We wspomnieniu opisanym w tym utworze zawiera się cząstka niewidzialnego świata, który chociaż utracony fizycznie nie jest odebrany w sensie emocjonalnym. Można powracać doń w marzeniach oraz w snach, jako do alegorycznego ogrodu serca w odrealnionej rzeczywistości. We wspomnieniu z Wołynia pobłyskują wody rzeki Turii oraz mienią się w słońcu kopuły cerkwi w Kowlu.

Twórczość Żeni Wasylkiwskiej to, jak określił Bohdan Bojczuk “Organizm sam w sobie, gdzie wszystkie elementy dopełniają się nawzajem. Obrazy odnoszą się w pierwszej kolejności same do siebie. Zapatrzone same w siebie, jak w lustro. Elementy zewnętrznej rzeczywistości poetka najczęściej umieszcza na tle świata przyrody, i to dziewiczej, dzikiej i pierwotnej. Żenia Wasylkiwska kreuje świat przyrody, iluminując charakterystyczną dla niej bajkowością i zdziwienie”. Metaforyczność utworów Żeni Wasylkiwskiej porównywana przez Bohdana Bojczuka do odczytania jej jako historii Narcyza, wyrażonej w siebiewaniu siebie z minionej epoki, jest ważnym głosem w literaturze ukraińskiej. Poetka zamilkła ogłaszając jedyny tomik w swojej biografii literackiej, lecz jak się wydaje nie była zapatrzona we własne dzieło, a jej indywidualizm i egocentryzm charakterystyczny mitowi Narcyza, realizował się w formie innych aktywności, między innymi zawodowej nie związanej z poezją. Jej utwór *Flamenco* w aspekcie późniejszej kreacji literackiej, zawartej w milczeniu literackim, brzmi jako przesłanie dla przyszłych pokoleń, obecne w dramacie osobistym.

*Над безкрилим
голосінням
чорні води
закіпили.*

*“Не вернутись
нам до саду,
не черкнутись
цвіту яблунь”*

(wiersz: *Фляменко*) [9, s. 345].

Utwór ten napawa zadumą, stąd poeta i emigracyjny krytyk literacki Ihor Kostecki zwrócił uwagę na aspekt poezji kobiecej występujący w twórczości Żeni Wasylkiwskiej, podkreślając przewagę tego nurtu nad innymi, którymi mogłaby charakteryzować się poezja autorki, gdyby nie milczenie po ogłoszeniu tomiku *Korotki widdali* w 1959 roku [1, s. 114–115].

Wnioski. Wypowiedzi Bohdana Bojczuka i Ihora Kosteckiego nie wyczerpały dyskusji krytycznoliterackiej nad dziełem Żeni Wasylkiwskiej.

Znaczący wydaje się głos Mariji Rewakowycz, która pisze: “Wasyliwska przefiltrowuje wizje poetyckie, przez ‘gęste’ metafory, które zaskakują świeżością i oryginalnością asocjacji. Emocjonalizm twórczy przekazywany jest poprzez świat przyrody. To świat, w którym, podobnie jak w ludzkim, odbywa się mijanie czasu, dzieje się ‘tymczasowość’ oraz istnieje śmierć. Jednakże poezja nie przekazuje typowej dla egzystencjalizmu trwogi. Śmierć dla Żeni Wasyliwskiej nie symbolizuje rozpadu, a na odwrót, podkreśla tajemnicę zmieniającego się życia, wprowadza elementy dynamizujące wieczność. Nie ma żadnej wątpliwości, że dla poetki surrealizm jest ważniejszy od filozofii egzystencjalizmu” [3, s. 34–35].

Wypowiedzi krytyki literackiej o poezji autorki tomiku *Korotki widdali* egzemplifikowały jej oszczędną w sensie formalnym twórczość, uwypuklając oryginalność tego, co Żenia Wasyliwska zdołała napisać i podać do druku. A z drugiej strony podkreślano, że jej milczenie w ukraińskiej literaturze jest niesprawiedliwe, bowiem na oczach “Grupy Nowojorskiej” odchodziła w niepamięć czytelniczą najjaskrawsza postać twórcza nowojorczyków.

Na tle dokonań literackich “Grupy Nowojorskiej” twórczość Żeni Wasyliwskiej posiadała i posiada indywidualne miejsce [3, s. 34–35]. Aktywność twórczą poetki należy uważać za istotny element literatury emigracyjnej. Obszar kultury literackiej Żeni Wasyliwskiej był różnorodny chociaż w aspekcie porównawczym niewielki. W tomiku *Korotki widdali*, autorka obejmuje swym zakresem cały dorobek twórczy od debiutu w 1956 roku, po wiersze drukowane w roczniku “Nowi Poezji” w całej przestrzeni lat sześćdziesiątych. Dokonując oglądu dzieła poetyckiego Żeni Wasyliwskiej, należy stwierdzić, że tomik *Korotki widdali*, jest autorskim fenomenem który pozwala dostrzec niepowtarzalność oraz indywidualność poetki na tle całej “Grupy Nowojorskiej” [10, s. 38–31].

Źródła i literatura

1. Костецький І. Жєня Васильківська «Короткі віддалі...» / І. Костецький // Україна і Світ. – 1963–1965. – Т. 25–27. – С. 114–115.
2. Бойчук Б. Спомини в біографії / Бодан Бойчук. – К. : Факт, 2003. – С. 198.
3. Півстоліття напівтиші : антологія поезії Нью-Йоркської групи / упоряд. М. Ревакович. – К. : Факт, 2005. – С. 34–35.
4. Tarnawski J. Nadzieje. Kilka słów o literaturze ukraińskiej / J. Tarnawski ; [przekład Karina Bereza] // Frazz (Rzeszów). – 2003. – № 3 (41). – S. 6; також: Тарнавський Ю. Аквірій у морі. Про минуле і сучасне Нью-Йоркської Групи [Електронний ресурс] / Юрій Тарнавський // Віртуальна Антологія поезії Нью-Йоркської Групи. – Режим доступу : <http://users.belgacom.net/babowal/indexnyg.htm>

5. Васильківська Ж. [Вірші:] Звернення, (xxx Світ), Інше море, Жінка, Пісня що росте, Пісня що кружляє / Женья Васильківська // Нові Поезії. – 1962. – № 4. – С. 23–28.
6. Rewakowycz M. G. The Phenomen and Poetry of the New York Group: Discourses, Diguises, and Liminality : [praca doktorska] / Maria G. Rewakowycz. – Toronto, 2001. – 337 s.
7. Васильківська Ж. [Вірші] / Женья Васильківська // Нові Поезії. – 1959. – № 1. – С. 12–18.
8. Васильківська Ж. Короткі віддалі / Женья Васильківська. – Нью-Йорк, 1959. – С. 5.
9. Координати : антологія сучасної української поезії на заході. Т. 2 / упоряд. Б. Бойчук і Б. Рубчак. – Нью-Йорк ; Мюнхен : Сучасність, 1969. – С. 345.
10. Rewakowicz M. G. Eros and Exile : Poetic Vision the New York Group / Maria G. Rewakowycz. – Toronto, 2005; Ревакович М. Ерос і вигнання / Марія Ревакович ; пер. з пол. Олена Любенко // Критика (Київ). – 2006. – № 10. – С. 28–31.

Карабович Тадей. Творчество поэтессы Жени Васильковской в литературном дискурсе Нью-Йоркской группы. В статье представлен литературоведческий анализ творчества поэтессы Жени Васильковской в контексте ее участия в дискурсе Нью-Йоркской группы. Автор доказывает, что сохранение ценностей украинской поэзии в эмиграции было актуальным заданием поэтессы родом из города Ковеля на Волыни.

Ключевые слова: поэзия, переводы, культура, эстетика, эмиграция.

Karabovich Tadeush. Creation of Poetess Zheni the Vasil'kivskoy in Literary Discourse New York Group. The paper presents a literary analysis of works by the Ukrainian female poet Zhenia Vasylykivska in the context of her participation in the discourse of the New York Group of Ukrainian émigré poets. The author proves that the preservation of values of Ukrainian poetry in exile was a pressing task for Vasylykivska, who came from the town of Kovel in the Volhynia region.

Key words: poetry, translations, culture, aesthetics, emigration.

УДК 087.5:908(477)

Віталіна Кизилова

ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ ТА ЮНАЦТВА: КРАЄЗНАВЧИЙ ДИСКУРС

У статті актуалізовано краєзнавчий компонент дослідження новітньої літератури для дітей та юнацтва. Зроблено акцент на жанровому розмаїтті творів